

Беларуская філасофская прастора

«500 перакладаў гуманітарыстыкі

для патрэбаў беларускамоўнага навучання»

Канцэпцыя праекта

Сёння ў Беларусі існуюць істотныя праблемы з атрыманнем адукацыі на беларускай мове, асабліва ў сферы вышэйшай адукацыі. Гістарычна гэта можна звязаць з шматгадовым уціскам з боку ідэалогіі Расейскай імперыі і Савецкага саюзу на нацыянальныя рухэнні ў рэгіёнах Ўсходняй Эўропы, што істотна запавольвала паўстаўанне мясцовай этнічнай самасвядомасці, паколькі ўсе формы культурнай і этнічнай адметнасці разглядаліся з боку метраполіі як непрынцыповыя ці нават шкодныя. На практыцы гэта зводзілася да татальнай русіфікацыі ўсёй сістэмы адукацыі і скіравання культурніцкага жыцця на рэйкі расейскай мовы. Зараз наступствам гэтай гісторыі уплыву можна лічыць тое, што **водле апошніх дадзеных перапісу насельніцтва Рэспублікі Беларусь большасць тых, хто нават вызнае беларускую мову ў якасці роднай** (а гэты працэнт застаецца традыцыйна высокім), **не ўжывае яе стала ў побытавай і працоўнай сферах і гэта тэндэнцыя пагражальна паглыбляецца**¹.

¹ Паводле перапісу насельніцтва, які прайшоў у Беларусі 14-24 кастрычніка 2009 году у Беларусі

Пераважае ўжыванне расейскай мовы ў побытавай, бізнесовай і інтэлектуальнай сферах перадусім кансервуе сітуацыю ментальнай залежнасці асобных прадстаўнікоў беларускай нацыі ад тых рашэнняў і ідэяў, якія маюць сваім вытокаам расейскую дзяржаву і культуру, што адбіваецца адпаведна на геапалітычным выбары, успрыняцці мадэлі палітычнага жыцця і г.д. Немагчымасць здзейсніць уласны выбар на карысць узмацнення стасункаў з Эўропай і Паўночнай Амерыкай тут прадыхтаваная слабымі формамі нацыянальнай кансалідацыі, адсутнасцю публічнай прасторы ў абсягах нацыянальнай мовы, незавершанасцю працэсаў фармавання мясцовых эліт і структураў грамадзянскай супольнасці.

Падобную сітуацыю, на жаль, спрычыняе таксама факт вельмі нязначнай перакладніцкай працы ў галіне гуманітарнай веды, што амаль не вялася за савецкім часам і трохі спантанна і марудна вялася за гады атрымання незалежнасці Рэспублікай Беларусь. У выніку, на сённяшні дзень мы маем зусім сціпую паліцу сучаснай і класічнай перакладной гуманітарнай веды на беларускай мове (меней за 100 адзінак), хаця нават тыя кропкавыя спробы перакладу, што зрэшты здзяйсняліся, як уяўляецца, выклікалі цікавасць і попыт з боку іхных чытачоў. Падаецца, што істотнае паляпшэнне сітуацыі з вартаснымі перакладамі гуманітарных тэкстаў на беларускую мову здолее кардынальна паўплываць на ўсталяванне і

пражывае 9,504 мільёны чалавек. Роднай мовай беларускую назвалі 60%. Дома на ёй размаўляюць 30% насельніцтва. У часе мінулага перапісу (1999) роднай мовай беларускую назвалі 81,9%. Па дадзеных Перапісу -2009, асноўнай мовай зносінаў 70% назвалі рускую, а рускай мовай свабодна валодаюць 7,98 мільёна чалавек. Гэта 83,9% насельніцтва. Падрабязней гл. інфармацыю грамадзянскай кампаніі "Справаводства па-беларуску": <http://ihar-sluchak.livejournal.com/337891.html>

замацаванне беларускай гуманітарыстыкі. Плённым прыкладам падобных намаганняў з'яўляецца адпаведная праграма "500 перакладаў", якая ажыццяўлялася ва Украіне пры дапамозе Фонда Адраджэння: за кароткім часам яна дамаглася сваіх амбітных мэтаў і істотна паўплывала на ўкраінскую гуманітарную веду ды стан распрацоўкі нацыянальнай навуковай тэрміналогіі, зрабіўшы ўкраінскую мову пераважным выбарам маладых украінскіх даследчыкаў у сацыяльна-гуманітарнай плашчыні.

Такім чынам, дзеля інтэнсіфікацыі азначаных вышэй працэсаў ці кардынальнага злому існых тэндэнцыяў перадусім неабходна стварыць падмурак выхавання беларускамоўнага інтэлектуальнага асяроддзя праз адпаведныя праграмы навучання ва ўстановах сярэдняй і вышэйшай адукацыі, якія б былі падмацаваныя належным корпусам тэкстаў класічнай і сучаснай гуманістыкі. Развіццё гуманітарнай веды на нацыянальнай мове ў сучаснай Беларусі мае спрычыніць моцны ўплыў на грамадскую думку і пераскіраваць сацыяпалітычныя варункі развіцця беларускай дзяржавы на агульнаэўрапейскія рэйкі з шанаваннем эўрапейскіх каштоўнасцяў і прынцыпаў арганізацыі жыцця.

Тэхнічнае апісанне

Праграма, разлічаная на сярэднегэрміновы перыяд (10-15 год), якая зыходзіць з галоўнай мэты – забяспечыць матэрыяльны падмурак навучання на беларускай мове у сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах праз стварэнне крытычнай колькасці перакладаў уплывовых тэкстаў класічнай і сучаснай гуманістыкі (перадусім у галіне філасофіі, гістарычнай навукі, сацыялогіі, палітычнай веды, псіхалогіі і культурных даследванняў).

Дадатковымі мэтамі і задачамі праграмы з’яўляюцца:

- *запачаткаванне традыцыі якасных перакладаў спецыялізаванай літаратуры, што мае агульнакультурны ўплыў на грамадства,*
- *стварэнне узгодненай і адпаведнай нацыянальнай навуковай тэрміналогіі,*
- *фармаванне рынку попыту і прапановы інтэлектуальнай літаратуры ў Беларусі, што да пазбаўлення ментальнага стану інтэлектуальнай правініцы і ўсталявання мясцовага гуманітарнага дыскурса,*
- *падтрымка выдавецтваў, якія займаюцца выданнем інтэлектуальнай прадукцыі.*

Для ажыццяўлення пастаўленых мэтаў быў створаны спіс перспектыўных перакладаў тэкстаў з розных моваў. Спіс існуе ў дзвюх версіях, дзе адабраныя пазіцыі прадстаўленыя *водле прадмета і мовы арыгіналу*. Для кожнага з асноўных напрамкаў гуманістыкі вылучалася квота блізу 75 адзінак – кніг для перакладу, якія могуць уяўляць сабой асобныя даследаванні, анталогіі, слоўнікі, падручнікі, што могуць мець непасрэдную карысць для далейшага іх ужывання ў сферы навучання. Для філасафічных тэкстаў гэта квота складае каля 150 адзінак (зважаючы на гісторыю паўстання і разгалінавання веды). Апрача асноўнага спісу тэкстаў для перакладу існуе дадатковы рэзэрв для

кожнай галіны, углядаючы на магчымасць пасоўванняў з шэрагу прычынаў (набыцця аўтарскіх правоў, перакрывавання пунктаў адбору, перакладу ў межах іншых выдавецкіх ініцыятываў і г.д.).

Абраныя тэксты для перакладу маюць спалучаць зварот да традыцыі – адбор найбольш знакавых і насычаных тэрміналогіяй класічных тэкстаў, што непасрэдна выкарыстоўваюцца ў працэсе навучання, - з адсочваннем найбольш перспектыўнай сучаснай літаратуры па тэме, якая мае сфармаваць пэўны ўзровень гуманітарнае веды водле сусветнага стандарту.

Адбор і стварэнне спісу тэкстаў для перакладу ажыццяўляецца праз дзейнасць экспертнай рады, якая прымае прапановы і ажыццяўляе працэдур адбору тэкстаў у спіс, улічваючы вынікі абмеркаванняў і аргументуючы свае рашэнні. Экспертная рада складаецца для кожнай з групы вед праз публічную прапанову вызначаных спецыялістаў у тэме. Складанне канчатковага спісу робіцца каардынацыйнай радай на аснове рашэнняў экспертных радаў па кожнай галіне.

Для перакладчыкаў, якія зацікаўленыя ва ўдзеле ў праграме “500 перакладаў” застаецца магчымасць падаць заяўку на пераклад адной з пазіцыяў водле агульнага спісу адабраных кніг для перакладу, дадаўшы кароткую даведку пра сябе і свой папярэдні досвед перакладніцкай дзейнасці, альбо прапанаваць для перакладу тэкст, зыходзячы з агульнай канцэпцыі праекта. Для прапановы класічных і найноўшых тэкстаў для перакладу варта акрамя бібліяграфічных дадзеных кнігі (на мове арыгіналу) даваць *кароткае абгрунтаванне на карысць выбару тэкста і адзначаць прыблізную колькасць старонак.*

Праграма ажыццяўляецца сумесна беларускім і польскім бокам, дзе першы бярэ на сябе адказнасць за разгортванне канцэптуальнай і тэхнічнай часткі праекта, а асноўнай задачай апошняга з’яўляецца дапамога ў вырашэнні арганізацыйных пытанняў і пошуках фінансавання праз замежныя фонды.

Фінансаванне саміх перакладаў, іх выдання і набыцця аўтарскі правоў будзе ажыццяўляцца праз выдавецтвы і няўрадавыя грамадзянскія арганізацыі шляхам паступовай акумуляцыі сродкаў розных эўрапейскіх і сусветных фондаў, спецыяльных праграмаў і г.д. пад канкрэтныя пункты ўхваленага агульнага спісу.

Далейшая праца ў межах праграмы – ажыццяўленне і выданне адпаведных перакладаў гуманістыкі водле спісу – мае ладзіцца ў супрацы адмысловых перакладчыцкіх лабараторый, што да перакладу тэкстаў кожнага з раздзелаў гуманістыкі, гэтак і інтэрдyscyплінарных нарадаў і сумесных сустрэч-абмеркаванняў.

Для падвышэння перакладніцкай кваліфікацыі плануецца арганізоўваць перыядычныя варштаты перакладніцкага майстэрства і спецыяльныя семінары. Для асвятлення тэарэтычных аспектаў перакладу плануецца выданне адмысловага электроннага часопісу.

Актуальная інфармацыя пра праграму будзе размяшчацца на сайце “Беларускай філасофскай прасторы”: www.prastora.org

Электронны адрас для кантактаў: peraklad500@gmail.com

Агульны каардынатар праграмы: Павел Баркоўскі

Каардынатары:
Генадзь Сагановіч,
Андрэй Казакевіч,
Уладзімір
Абушэнка, Юлія
Гафарова, Аляксей
Ластоўскі